

Національний інститут стратегічних досліджень
Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики
Український незалежний центр політичних досліджень
за підтримки
Словацького агентства міжнародного розвитку (Slovak AID)

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНВЕНТ УКРАЇНИ ЩОДО ЄС
**РОБОЧА ГРУПА «ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ:
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ВИМІР»**

РЕКОМЕНДАЦІЇ
учасників засідання Робочої групи на тему:
«Енергетична стратегія України у контексті політичної асоціації та
економічної інтеграції з Європейським Союзом»

26 лютого 2013 року

Учасники робочої групи зазначають:

Угода про асоціацію між Україною та ЄС покликана забезпечити якісно новий, поглиблений формат відносин між Україною та ЄС. Вона стане унікальним двостороннім документом, який виходитиме далеко за рамки подібних угод, укладених ЄС свого часу з країнами Центральної та Східної Європи. Угода не лише закладе якісно нову правову основу для подальших взаємин між Україною та ЄС, але й слугуватиме стратегічним орієнтиром для проведення системних соціально-економічних реформ в Україні, широкомасштабної адаптації законодавства України до норм і правил ЄС.

Частини Угоди, які стосуються створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, а також економічного та секторального співробітництва, містять положення про умови, модальності та часові рамки гармонізації законодавства України із законодавством ЄС, зобов'язання щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки України, у тому числі енергетиці.

Імплементація цих розділів Угоди дасть змогу, по-перше, сприятиме наближенню законодавства та регуляторного середовища України та ЄС, а відтак усуненню нетарифних торговельних бар'єрів, а по-друге, сприятиме інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та єдиного нормативного

простору в переважній більшості секторів економіки та суспільного життя України.

Сучасна енергетична політика України спрямована на подальший розвиток внутрішніх ресурсів та зміцнення основ енергетичного ринку у відповідності з рівнем Європейського Союзу. Прийняття та повна реалізація положень Договору про заснування Енергетичного Співтовариства можуть забезпечити Україні конкурентну, прозору та прогнозовану ринкову основу, яка сприятиме залученню інвестицій та підвищенню ефективності в енергетичному секторі.

Разом з тим, за оцінкою Міжнародного енергетичного агентства, енергетична політика України знаходиться на роздоріжжі, маючи водночас і виклики в енергетичному секторі, і значний невикористаний потенціал.

До основних викликів в енергетичній сфері, які перешкоджають економічному та соціальному розвитку й енергетичній безпеці України, можна віднести:

1. *Високу енергоємність та низьку ефективність використання енергетичних ресурсів.* Стан енергоємних галузей погіршується внаслідок зносу основних фондів по всій системі енергопостачання. Системи централізованого теплопостачання мають нагальну потребу в модернізації та запровадженні тарифної системи, що базується на споживанні та покриває повні витрати.
2. *Скорочення обсягів внутрішнього видобутку природного газу.* Внутрішній видобуток нафти та газу в Україні знаходиться в стані стагнації, проте країна має невикористані ресурси природного та нетрадиційного газу.
3. *Субсидії на енергоспоживання.* Першочергові завдання полягають у мобілізації політичної та суспільної підтримки планів переходу до ринкових цін в соціально прийнятний спосіб та забезпечення економічної життєздатності енергетичних підприємств.
4. *Ринкову та нормативно-правову базу.* Серед постачальників нафти, газу та електроенергії в Україні переважають державні підприємства. Наявні енергетичні ринки побудовані таким чином, щоб підтримувати свій домінуючий стан та субсидіювати споживання енергії в житловому та бюджетному секторах.
5. *Інвестиційний клімат.* Відсутність прозорості в енергетичному секторі, недосконалий облік енергетичних потоків, обмежена звітність та засоби впливу, слабка реалізація верховенства закону та правил ціноутворення стали на заваді внутрішнім та іноземним інвестиціям.
6. *Транзит природного газу та нафти.* Розвиток альтернативних шляхів постачання газу та нафти з Росії до Європи та зміни в європейському попиті на газ зменшують обсяги транзиту через Україну, а відповідно і

доходи від нього, які є суттєвою складовою фінансового режиму України. Збереження нинішньої транзитної ролі є важливим завданням енергетичної політики.

7. *Негативний вплив спалювання палива на навколишнє середовище.* Україна має величезний потенціал для скорочення викидів парникових газів за рахунок розширення доступу до міжнародного вуглецевого фінансування. Більше того, Україна зобов'язалася до 2018 р. впровадити Директиву Європейського Союзу щодо великих спалювальних установок (Large Combustion Plant Directive).
8. *Інституційна спроможність.* Як і в багатьох країнах з перехідною економікою, сучасна інституційна структура в Україні більше зосереджена на заходах у сфері енергопостачання. Важливим першочерговим завданням є коригування інституційної структури з метою вдосконалення розробки, координації та ефективної реалізації заходів з енергоспоживання, особливо в галузях енергоефективності та централізованого теплопостачання.

У зв'язку з цим, пріоритетними завданнями реалізації державної політики України в енергетичній сфері, в тому числі для врахування у новій редакції Енергетичної стратегії України на період до 2030 року, мають стати:

Загальні рекомендації

- прискорення процесу виконання зобов'язань в Енергетичному Співтоваристві, в першу чергу тих, термін яких минув, шляхом узгодження з Секретаріатом Енергетичного Співтовариства детального плану дій щодо імплементації законодавства, передбаченого Договором про заснування Енергетичного Співтовариства, та внесення відповідних змін до законодавчої та регуляторної бази (*в секторах електроенергетики, газу, навколишнього середовища, державної допомоги, конкуренції, відновлюваних джерел енергії та енергоефективності*);
- вдосконалення механізмів координації діяльності центральних органів виконавчої влади, відповідальних за розробку нормативно-правових актів на виконання вимог Енергетичного Співтовариства, зокрема через зміну складу та завдань Міжвідомчої комісії з питань розвитку енергетики;
- зміцнення спроможності та незалежності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НКРЕ), шляхом внесення змін та прийняття законодавчої та регуляторної бази у відповідності до зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про створення Енергетичного Співтовариства, а також у відповідності до положень ст. 23 Директиви 2003/54/ЕС та ст. 25 Директиви 2003/55/ЕС;

- повноцінне впровадження положень Третього енергетичного пакету ЄС, спрямованих на створення конкурентних та недискримінаційних умов на внутрішньому ринку газу та електроенергії, зокрема розробка графіку імплементації відповідних директив та регламентів ЄС;
- продовження реформування тарифів на електроенергію і ціноутворення на газ та заходів щодо забезпечення повної сплати за постачання електроенергії і газу;
- розроблення та впровадження плану поступового підвищення тарифів на електроенергію і тепло, а також цін на газ для населення та систем централізованого тепlopостачання до рівня повного відшкодування витрат та продовження заходів щодо забезпечення повної сплати за електроенергію, газ і тепло, у відповідності з положеннями Директив 2003/54/ЄС та 2003/55/ЄС, паралельно забезпечуючи захист вразливих верств населення;
- схвалення плану дій з метою отримання Україною статусу кандидата в Ініціативі прозорості у видобувних галузях (Extractive Industries Transparency Initiative);
- покращення збору енергетичних даних та статистики, а також їх використання в процесі розробки, виконання моніторингу секторальних політик та стратегій;
- забезпечення проведення оцінки впливу на навколишнє середовище та участь громадськості у великих проектах в енергетичному секторі у відповідності до Еспо та Оргуської Конвенції;
- схвалення оновленої Енергетичної стратегії України до 2030 року, яка б повністю враховувала зобов'язання, взяті Україною при приєднанні до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, рекомендацій Огляду енергетичної політики України, здійсненого Міжнародним Енергетичним Агентством, а також отримані в процесі публічних консультацій коментарі; розробка робочого плану та засобів для перевірки з метою забезпечення виконання та моніторингу Стратегії.

Сектор електроенергетики

- прийняття Закону України "Про засади функціонування ринку електричної енергії" з урахуванням зобов'язань, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та норм Директиви 2003/54/ЄС про загальні правила функціонування внутрішнього ринку електроенергії;
- скасування перехресного субсидування в секторі електроенергетики;

- завершення роботи щодо вивчення умов інтеграції об'єднаної енергетичної системи України до Союзу центральноєвропейської електричної мережі відповідно до вимог ENTSO-E (Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії).

Сектор газу та нафти

- імплементація положень Закону України "Про засади функціонування ринку природного газу" з урахуванням відповідних норм Директиви 2003/55/ЄС, Регламенту ЄС 1775/2005;
- реструктуризація та розподіл функцій Національної акціонерної компанії "Нафтогаз України" для забезпечення прозорого та ефективного функціонування системи транспортування вуглеводнів, а також рівного та прозорого доступу до неї, включаючи можливість реверсних потоків у відповідності до положень Спільної Декларації Україна - ЄС 2009 року та зобов'язань, взятих Україною в рамках Договору до Енергетичної Хартії та при приєднанні до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства;
- оцінка варіанту використання зрідженого природного газу (ЗПГ) для диверсифікації поставок газу, особливо стосовно витрат, поточних зобов'язань "бери чи плати", прогнозів ринку ЗПГ, альтернатив, а також політичних і економічних ризиків;
- розроблення необхідної правової та технічної бази, щоб уможливити реверсні потоки з Словаччини, Угорщини, Румунії та Польщі, а також полегшити використання європейськими компаніями українських газосховищ та забезпечити недискримінаційний доступ до них;
- підготовка та реалізація дорожньої карти з виконання Директиви 2009/119/ЄС щодо мінімальних запасів нафти та/або нафтопродуктів;
- забезпечення повної відповідності національного законодавства України до положень статті 41 Договору про створення Енергетичного Співтовариства, яка в тому числі стосується нафти та нафтопродуктів;
- впровадження системи перевірок якості нафтопродуктів з метою запровадження стандартів EURO-4 та EURO-5, включаючи розробку відповідного графіку для переходу на європейські стандарти якості;
- використання потенціалу України щодо доступу до поставок каспійської та середньоазійської нафти для внутрішнього споживання або транзиту до Центральної Європи.

Вугільний сектор

- будівництво вугільних електростанцій, що працюють на надкритичних та супернадкритичних параметрах, та електростанцій з циркулюючим

киплячим шаром та системами очистки від сірки та денітрифікації, готових до уловлювання CO₂, в майбутньому, коли перед Україною постане необхідність впроваджувати більш жорсткі та витратні заходи щодо скорочення викидів;

- здійснення оцінки технічних, законодавчих та фінансових можливостей імплементації та поширення технологій збирання метану та очищення вугілля.

Ядерна енергетика

- безпечна та ефективна імплементація заходів виведення з експлуатації Чорнобильської атомної електростанції та заходів на об'єкті "Укриття" для безпечної трансформації 4-го енергоблоку;
- розробка державної цільової економічної програми розвитку ядерної енергетики, передбачивши в ній заходи із забезпечення безпеки, підвищення ефективності та продовження терміну експлуатації діючих АЕС, а також спорудження нових енергогенеруючих потужностей з використанням потенціалу атомного машинобудівного комплексу України та національної системи науково-технічної та проектно-конструкторської підтримки;
- у перехідний період до імплементації норм Закону України "Про засади функціонування ринку електричної енергії" забезпечення формування тарифу на електроенергію, що виробляється АЕС, з урахуванням коштів, необхідних для виконання Комплексної (зведеної) програми підвищення безпеки українських АЕС та інвестиційної складової для спорудження нових енергоблоків та Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива.

Енергоефективність

- затвердження Національного плану дій з енергоефективності (NEEAP);
- врахування положень Національного плану дій з енергоефективності в оновленій Енергетичній стратегії України до 2030 року, зокрема доповнення її конкретними заходами для досягнення проголошених завдань, включаючи чіткі цілі, часові рамки та методики оцінки, в тому числі при прогнозуванні потреб в енергоресурсах;
- розроблення галузевих планів дій, які включатимуть всебічну оцінку потенціалу енергоефективності, перешкод та можливостей, чіткі цілі з економії енергії, пріоритети, часові рамки, необхідні заходи та ініціативи, розподіл обов'язків, інформаційні кампанії та стратегії фінансування;

- забезпечення виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.07.2012 р. № 588-р "Про затвердження плану заходів з нормативно-правового забезпечення реалізації енергоефективної політики теплоспоживання та модернізації сфери теплопостачання";
- підтримка діалогу щодо можливостей участі України у програмі ЄС "Розумна енергетика";
- продовження роботи у напрямку імплементації програми бюджетної підтримки "Підтримка у впровадженні енергетичної стратегії України у сфері енергоефективності та відновлювальних джерел енергії";
- забезпечення виконання зобов'язань у сфері енергоефективності, взятих Україною у ході приєднання до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, а саме прийняття нового закону щодо енергоефективності у відповідності до положень енергосервісної Директиви 2006/32/ЄС; прийняття закону щодо енергоефективності будівель у відповідності до положень Директиви 2010/31/EU, прийняття технічної регуляторної бази з метою виконання Директиви 2010/30/EU про енергомаркування.

Відновлювані джерела енергії

- розробка та подання до Секретаріату Енергетичного Співтовариства Національного плану дій щодо відновлюваних джерел енергії;
- забезпечення набрання в установлений строк чинності законами та підзаконними актами, спрямованими на забезпечення виконання Директиви 2009/28/ЄС.

Навколишнє середовище

- участь в механізмах Кіотського протоколу, а саме в спільному впровадженні та торгівлі одиницями встановленої кількості протягом другого періоду зобов'язань; інвестування надходжень в проекти зі скорочення викидів парникових газів з найбільшою віддачею від витрат, а саме в підвищення ефективності енергоспоживання, видобування метану вугільних родовищ, утилізацію відходів, інфраструктуру громадського транспорту;
- вдосконалення нормативів викидів забруднюючих речовин та створення умов для модернізації великих спалювальних установок у відповідності до вимог Директиви 2001/80/ЄС, зокрема щодо будівництва установок пило-, сірко- та азотоочистки;
- розробка та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на зниження вмісту сірки в окремих видах палива у відповідності з положеннями Директиви 1999/32/ЄС, а також сприяння

використанню біопалива та інших відновлюваних видів палива у відповідності з положеннями Директиви 2003/30/ЕС;

- забезпечення виконання вимог Директиви 2003/35/ЕС щодо участі громадськості у розробці планів та програм, що стосуються захисту навколишнього середовища.